

МИТНА ПОЛІТИКА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 339.543

Кекіш Ігор Петрович

Викладач кафедри податків та фіскальної політики
Тернопільського національного економічного університету

*Наукові інтереси: митна політика, митний контроль,
митні режими, зовнішньоекономічна діяльність*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ ТОВАРІВ

Анотація. Висвітлено актуальність проблематики контрабанди товарів як небезпечного суспільного явища. Досліджено сутність контрабанди товарів в митному законодавстві України. Проведено моніторинг контрольної роботи фіскальних органів у напрямку виявлення митних правопорушень та протидії контрабанді товарів. Розкрито особливості здійснення митного контролю в Україні та зарубіжних країнах. Висвітлено види митного контролю та акцентовано увагу на здійсненні митного пост-аудиту в діяльності фіскальних органів. Охарактеризовано процедури здійснення митного пост-аудиту в Кореї, Ірландії, Франції, Болгарії та інших країнах світу. Встановлено, що фактично весь процес митного оформлення і митного контролю в зарубіжній практиці ґрунтується на застосуванні системи управління ризиками. Доведено, що для мінімізації контрабандних явищ та ефективного сприяння торгівлі у сучасних умовах митні органи мають здійснити заходи для підвищення ефективності та результативності контрольної роботи. Запропоновано напрями удосконалення митного контролю, які, в тому числі, включають налагодження транскордонного співробітництва з митними службами іноземних держав, забезпечення використання сучасних засобів технічного контролю, новітніх методик у підготовці та діяльності кінологічних команд, удосконалення механізму митного контролю з урахуванням зарубіжних практик здійснення митного пост-аудиту тощо.

Ключові слова: митна політика, митний контроль, пост-аудит, зовнішня торгівля, митний ризик, контрабанда товарів, зарубіжний досвід.

Kekish I.P.

FOREIGN EXPERIENCE OF USE OF CUSTOMS CONTROL IN COUNTERACTING THE SMUGGLING OF GOODS

Annotation. The relevance of the problem of smuggling of goods as a dangerous social phenomenon is highlighted. The essence of goods smuggling in the customs legislation of Ukraine is investigated. The control work of the fiscal authorities in the direction of detection of customs offenses and counteraction to smuggling of goods was monitored. The peculiarities of customs

control implementation in Ukraine and foreign countries are revealed. The types of customs control are highlighted and attention is paid to the implementation of customs post-audit in the activities of fiscal authorities. Customs procedures for customs post-audit in Korea, Ireland, France, Bulgaria and other countries are described. It is established that virtually the whole process of customs clearance and customs control in foreign practice is based on the application of a risk management system. It has been proved that in order to minimize smuggling phenomena and effectively facilitate trade in modern conditions, customs authorities should take measures to improve the efficiency and effectiveness of control and verification work. The directions of improvement of customs control are offered, including, including establishment of cross-border cooperation with the customs services of foreign states, ensuring the use of modern means of technical control and techniques in the preparation and activity of dog teams, improvement of the mechanism of customs control taking into account foreign auditing practices etc.

Keywords: *customs policy, customs control, post-audit, foreign trade, customs risk, smuggling of goods, foreign experience.*

Постановки проблеми. Укріплення міжнародних зв'язків України та інтенсифікація її євроінтеграційних процесів впливає на зростання кількості осіб, які перетинають митний кордон держави у різних напрямках. Незважаючи на загострення економічної кризи та певні дестабілізаційні явища в сучасній економіці України, завдяки заходам, що вживаються керівництвом нашої держави, обсяги експортно-імпортних операцій у цілому збільшуються, а по деяким напрямкам – навіть з позитивним сальдо. Однак, поряд із зростанням обсягів зовнішньоекономічних операцій збільшується і кількість правопорушників, котрі, користуючись різницею в курсі валют, у цінах на різноманітні товари на національних ринках різних країн, прагнуть отримати наживу через вчинення контрабандних посягань.

У сучасній економіці України зберігається тенденція щодо зростання рівня порушення митних правил та ввезення контрабандних товарів, що створює реальну загрозу економічній безпеці держави. Особливу небезпеку представляє контрабандне ввезення та вивезення таких предметів, як наркотичні засоби, зброя, сигарети, культурні цінності, тому що виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів. Суспільна небезпека полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремих товарів – спеціальний порядок переміщення їх через кордон. Одночасно, за умов сучасної політичної ситуації в країні механізми централізованого управління втрачають можливості контролювати ці процеси, з цим пов'язана необхідність ужиття заходів щодо вдосконалення системи протидії митній злочинності в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз наукових досліджень. Важливий внесок у дослідження питань, пов'язаних з митним контролем в контексті протидії контрабанді товарів зробили такі науковці та фахівці, а саме: І. Бережнюк, О. Вакульчик, А. Войцещук, О. Десятнюк, Є. Додін, О. Дьяченко, С. Капітанець, А. Крисоватий, А. Музика, Н. Мірошниченко, О. Омельчук, П. Пашко, О. Хараберюш, В. Юрченко та ін. Сучасна контрабандна діяльність характеризується високим ступенем організованості, широкими міжрегіональними і міжнародними злочинними зв'язками та корумпованістю державних службовців різного рівня. Ця проблема є актуальною протягом

тривалого часу та потребує експансії наукових досліджень в цій сфері в контексті моніторингу зарубіжного досвіду протидії контрабандним явищам.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження теоретико-організаційних засад боротьби з контрабандою товарів та порушеннями митних правил у світовій та українській митній практиці.

Виклад основного матеріалу. Контрабанда як правопорушення зафіксована у XIV–XVI ст. – у період активізації товарно-грошових відносин. Для встановлення контролю над перевезенням товарів через кордони та стягування митних зборів було створено митниці. Порушення встановлених державою законів перевезення товарів та приховування їх від митного контролю дістало назву «контрабанда». Митна політика була частиною зовнішньої політики держави, а контрабанда виникла і розвивалась як протидія цій політиці. Зовнішня політика держави та внутрішня економічна ситуація визначали причини контрабанди, асортимент та канали транспортування контрабандного товару. Контрабанда завдавала збитків не лише фінансовій системі держави, з нею тісно були пов'язані такі види злочинів, як хабарництво, спекуляція, грабіж. Нерідко контрабандистів використовували сусідні держави для збору розвідувальної інформації. Саме тому проблема контрабанди завжди була в центрі уваги державних установ, і боротьбі з нею приділялась велика увага [1].

Супільна небезпека контрабанди полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає в себе загальний, а щодо окремої групи товарів та предметів – спеціальний порядок переміщення їх через кордон [2, с. 210].

Отже, контрабанда завдає прямих економічних збитків державі, пов'язаних із несплатою мита, інших податків (платежів) як під час переміщення через митний кордон України, так і у зв'язку з реалізацією контрабандних товарів на території України чи за її межами. Крім того, контрабанда заподіює шкоду встановленому порядку управління, посягає на національну культурну спадщину українського народу, може зашкодити відносинам України з іншими державами.

ДФС України протягом 2018 року на постійній основі здійснювалося системне вивчення зовнішньоекономічних операцій й визначення їх доцільності, відстеження маршрутів руху товарів, посилення контролю за здійсненням зовнішньоекономічних операцій з окремими високоліквідними товарами. Кількість складених у 2018 році протоколів про порушення митних правил порівняно з 2017 роком збільшилась на 51 %, а вартість предметів правопорушення у 2 рази. У 5407 справах про порушення митних правил тимчасово вилучено предмети правопорушень на суму 914 млн. гривень. Сума тимчасово вилучених предметів правопорушень у 2018 році порівняно з 2017 роком збільшилась на 25 відсотків.

Зокрема, у справах про порушення митних правил вилучено:

- промислових товарів на суму 569 млн. грн.;
- продовольчих товарів та сільгосппродукції на суму 119 млн. грн.;
- валюти на суму 76 млн. грн.;
- транспортних засобів на суму 150 млн. гривень.

Одним з ефективних методів протидії митним правопорушенням на сьогодні є співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав у рамках взаємної адміністративної допомоги, яка забезпечує попередження і виявлення незаконних експортно-імпорتنих операцій. За результати міжнародної взаємодії у 2018 році заведено 712 справ про

порушення митних правил на суму понад 686,6 млн. гривень. Крім того, у ході міжнародної співпраці встановлено несплату 21,2 млн. грн. обов'язкових митних платежів

За результатами роботи з протидії контрабанді митницями ДФС України у 2018 році до правоохоронних органів направлено 1560 повідомлень про виявлення кримінальних правопорушень. За ознаками злочину, передбаченого ст. 201 КК України, направлено 128 повідомлень; за ст. 305 КК України – 486; за ознаками інших злочинів – 94,6 [3].

Можна констатувати те, що враховуючи кількість правопорушень митного законодавства, вчинених злочинних діянь і їх фінансову складову в цілому по країні, ми приходимо до висновку, що економічні втрати держави є колосальними. Адже ті обсяги донарахованих сум митних платежів, кошти від реалізації конфіскованого майна, від сплати штрафів є лише невеликою частиною доходів Державного бюджету, тому що фінансова складова митних злочинів, особливо контрабанди, є дуже великою. Тому у процесі боротьби із митною злочинністю найважливішими, на нашу думку, є не стільки превентивні, як контрольні, перевірені заходи, зокрема митний пост аудит, який дозволить ефективніше перевіряти діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

В сучасних умовах розвитку митний контроль являється важливим та ефективним методом забезпечення економічної безпеки держави. Потреба у контролі за товарами, які переміщуються через митний кордон України зумовлена фінансовими та економічними наслідками торгівлі контрафактною і контрабандною продукцією. В результаті чого знижується надходження мита та митних платежів до бюджету, пригнічення розвитку легального виробництва і призупинення процесів створення нових виробничих потужностей та залучення у господарський оборот якісної продукції національного виробництва [4, с. 19].

Інтеграція України у світове господарство та впровадження міжнародних норм і стандартів у галузі митної справи сприяють скороченню термінів та обсягів митних процедур, зокрема митного контролю, проте такі зміни не повинні вплинути на ефективність їх проведення, що зумовлює пошук нових підходів до організації та здійснення контрольних заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Відтак особливої актуальності набуває така форма митного контролю, як проведення документальних перевірок суб'єктів ЗЕД після здійснення процедури митного оформлення, тобто перенесення значної частки контрольних заходів з митного кордону України до підприємств-суб'єктів ЗЕД. Процес реалізації таких заходів називають «митний пост-аудит», який передбачає, що частина контрольних заходів має здійснюватись після випуску товарів у вільний обіг на території України [5].

Практика митного регулювання в багатьох зарубіжних країнах демонструє послідовний підхід до єдиного законодавчого регулювання митних питань. Так, сучасне національне митне законодавство також формується за принципами міжнародного митного права. Більшість країн світу давно усвідомили, що розвиток взаємної торгівлі є благом для всіх, а єдині стандарти митного регулювання міжнародної торгівлі – це необхідність [6, с. 144].

Митні кодекси більшості зарубіжних країн побудовані на загальній правовій основі – положеннях Кіотської конвенції, Рамкових стандартах Всесвітньої митної організації (раніше ця організація називалася Радою митного співробітництва) та міжнародних договорів. Як наслідок, митна справа в цих країнах має схожу організаційно-правову базу, хоча є свої особливості, обумовлені певними, але не за принциповими питаннями, відмінностями національних законодавств. Найкращі принципи і стандарти Європейського Союзу в галузі митної справи зосереджено в Митних прототипах (Customs Blueprints) комплексі заходів практичного характеру, розроблених європейськими митними експертами [7]. Це своєрідні

стандарти, у порівнянні з якими можна оцінювати недоліки функціонування митних адміністрацій і вносити відповідні зміни до стратегії їх діяльності. Одним із 22 напрямів Митних прототипів є митний пост-аудит, який передбачає сприяння розвитку міжнародної торгівлі шляхом встановлення балансу між спрощенням торговельних процедур, з одного боку, і забезпечення ефективного митного контролю та безпеки – з іншого.

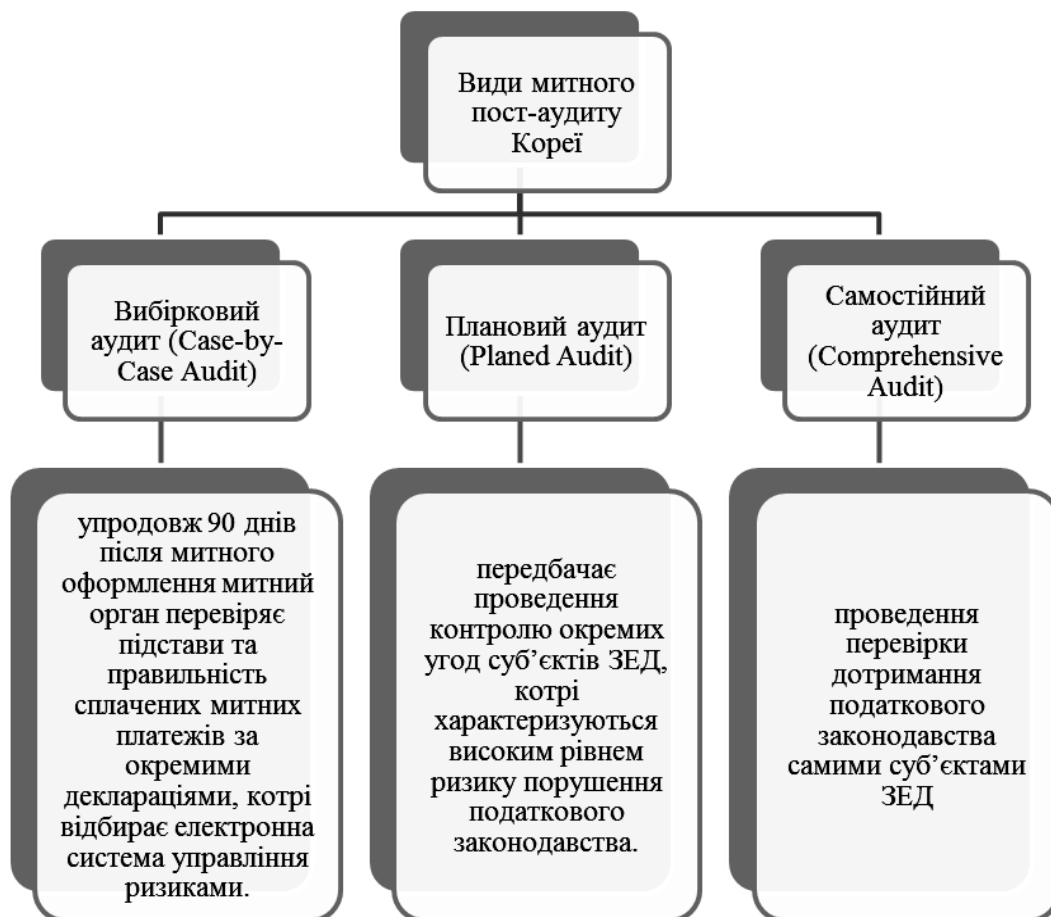
Досвід розвинених країн Європи та світу у здійсненні митного контролю можна розглянути на прикладі митного пост-аудиту.

У Франції здійснення митного пост-аудиту полягає в тому, що по відношенню до суб'єктів зовнішньої торгівлі митними органами здійснюється контроль за двома напрямками – формальний та документальний. Формальний – вибіркова перевірка відповідності виду, номенклатури, вартості та походження товарів представленими документами, перевірка обґрунтованості пільг тощо. Фундаментальний – суцільна перевірка правильності оформлення та повноти наявності необхідних документів шляхом їх читання та співставлення [8, с. 164].

Під час перетину митного кордону представники митних органів Франції перевіряють 1% експорту та 5% імпорту вантажів. Решта 95% підлягають контролю протягом 1-3 років після оформлення митних документів.

Перевагами організації такого митного контролю є: пришвидшення митного оформлення вантажів, що перетинають митний кордон; зростання ймовірності виявлення порушень митних правил або контрабанди під час послідуєчого контролю.

У податковому законодавстві Кореї передбачено проведення трьох видів митного пост-аудиту (див. рис. 1).

Рис. 1. Ідентифікація видів митного пост-аудиту Кореї

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Вибірковий аудит спрямований на перевірку даних, заявлених при перетині кордону, а плановий аудит може здійснюватися з виїздом на підприємство для вивчення бухгалтерської документації та фактичної перевірки товарів або проводиться у місці розташування митного органу за наявною митною документацією [9, с. 120].

Варто зазначити, що в таких країнах, як Великобританія, Португалія, Ірландія контроль за достовірністю нарахування і сплати податків та митних платежів здійснюється одним державним органом, а в Туреччині, Німеччині, Болгарії, Австрії, Італії контроль за правильністю нарахування і сплати митних платежів покладено на митний орган, а податків – на податковий орган.

У структурі Центрального митного управління Болгарії створено Дирекцію «Наступного контролю», основною місією якої є розробка й сприяння впровадженню методичних рекомендацій щодо здійснення пост-аудиту дотримання вимог митного та акцизного законодавства [10, с. 56].

Митні органи Болгарії з метою встановлення достовірності даних митної декларації мають право після випуску товарів здійснювати наступний контроль комерційних документів і даних про операції з імпорту та експорту задекларованих товарів. Такий контроль здійснюється посадовими особами регіональних митних органів під час документальних перевірок. Об'єктом перевірки є товари, бухгалтерські книги, торгова, облікова та інша документація підприємства, що перевіряється.

Посадові особи підприємства, що перевіряється, зобов'язані сприяти митним органам при поясненні фактів і обставин, які мають значення для перевірки. Зокрема, надають облікову та іншу документацію; дають пояснення; готують довідки; надають завірені довідки документів; забезпечують доступ до службових приміщень, складів, кас; забезпечують місцем і створюють умови для здійснення перевірки та ін.

Під час здійснення перевірки посадові особи митних органів у Болгарії з метою отримання доказів формують опис документів, що необхідні для проведення перевірки, а також уповноважені здійснювати обшук і вилучення, згідно чинного законодавства, документів, паперів та інших носіїв інформації, товарів, засобів обробки інформації, дотримуючись відповідних заходів щодо їх автентичності. Якщо немає іншої можливості забезпечення доказів, митні органи можуть опечатувати склади, офіси, каси, торгівельні та інші приміщення.

За результатами проведеної перевірки митні органи протягом 14 днів після її завершення складають письмову доповідь про її результати, яка у 7-денний строк подається (особисто або рекомендованим листом) на підпис підприємству, що перевірялося. Підприємство може письмово заперечувати і подавати додаткові докази митному органу в 14-денний термін.

У Болгарії документ, що регламентує сам процес проведення митного пост-аудиту називається «Керівництво для здійснення митного пост-аудиту» і розпочинається з того, що наводиться мета і цілі митного пост-аудиту. Окремо приділяється увага попередньому аудиту і графіку проведення аудиторських перевірок. У той же час описана система аналізу і оцінки ризику, яка є невід'ємною складовою митного аудиту.

У документі прописана методика проведення перевірки і наводиться організаційна схема проведення аудиту: вид і обсяг аудиту, період часу для виконання перевірки, детально розписані стадії аудиту: підготовка, виконання і занесення інформації в документи.

Окремим розділом зазначаються права і обов'язки осіб, що перевіряють і перевіряються. Документ регулює дії аудитора при виявленні різних фактів і обставин, які виникають у ході

проведення аудиту: при виявленні незначних порушень, фактів злочину, при виявленні можливостей для юридичного припинення аудиту, при необхідності співпраці з іншими органами влади тощо. Також зазначається необхідність обміну інформацією відповідно до міжнародних договорів про співпрацю та взаємодопомогу.

Таким чином, враховуючи досвід Болгарії, необхідно розробити подібний документ, який би регламентував проведення митного пост-аудиту для працівників митних органів в Україні.

Цікавим досвідом організації та здійснення митного аудиту з теоретичної та практичної точки зору серед країн – членів ЄС є досвід Республіки Ірландії.

В Ірландії аналогічно до України існує єдиний державний орган, відповідальний за адміністрування податків, зборів, митних платежів та обов'язкових соціальних внесків. Аналогічно до України митний аудит платників податків в Ірландії здійснюється у формі документальних перевірок, які можуть бути ініційовані контролюючим органом на протязі 3 років з дати прийняття декларацій.

На основі аналізу законодавства Ірландії, можна виділити такі аспекти організації та здійснення посадовими особами Відомства доходів Ірландії митного аудиту:

- ⇒ форми та заходи контролю за достовірністю декларування і сплати податків, зборів та митних платежів;
- ⇒ мета та завдання аудиторських перевірок;
- ⇒ особливості взаємодії посадових осіб Відомства доходів Ірландії з платниками податків до початку та під час проведення аудиторської перевірки;
- ⇒ особливості відбору платників податків для проведення аудиторської перевірки;
- ⇒ особливості застосування штрафних санкцій при встановленні аудиторською перевіркою Відомства доходів Ірландії порушень платником податків законодавства щодо нарахування та сплати податків, зборів і митних платежів.

Відомство доходів Ірландії здійснює контроль щодо нарахування і сплати податків, зборів, митних платежів та обов'язкових соціальних внесків у наступних формах (див. рис. 2).

Особливістю контрольно-перевірочної роботи Відомства доходів Ірландії, в тому числі при здійсненні митного аудиту, є акцент не на фіскальній, а на контролюючій, консультуючій та профілактичній функціях, спрямованих на інформування та підвищення свідомого рівня дотримання платниками податків законодавства, прозорого декларування результатів господарської діяльності та налагодження доброзичливих відносин між контролюючим органом та суб'єктом господарювання.

Окремим видом аудиту в Ірландії є електронний аудит, який полягає у перевірці достовірності даних декларацій за допомогою баз даних інформаційних комп'ютерних програм та електронних копій документів, які надаються платником податків на запит контролюючого органу. При цьому цифрова інформація, в тому числі електронні копії документів, передається та зберігається на спеціальних зашифрованих інформаційних ресурсах.

У Канаді право здійснювати переміщення товарів з використанням системи митного пост-аудиту надається не всім імпортерам, а лише їх окремим категоріям, які відповідають встановленим вимогам. Такі вимоги встановлюються окремо для різних категорій перевізників, зокрема існують правила для перевезення автомобільним, повітряним, залізничним транспортом, а також для контейнерних перевезень.

Рис. 2. Форми контролю, що здійснюються Відомством доходів Ірландії

Джерело: розроблено автором на основі [11]

Митний пост-аудит у Великій Британії здійснюється вибірково до окремих суб'єктів ЗЕД, а також брокерів, які є найбільш ризиковими. Митний офіцер має право самостійно визначати обсяг перевірки, терміни перевірки тощо.

Заслуговує на увагу досвід організації системи управління ризиками митними органами США. Зокрема, процес її створення тривав близько 20 років, а обсяги фінансування становили понад 3 млрд. дол. США. Результатом таких заходів стала можливість щорічно оформляти більше 20 млн. партій товарів. Такий обсяг був би неможливим без використання автоматизованої системи митного оформлення і митного контролю, а також без створеної на її базі системи управління та аналізу ризиками.

Весь процес митного оформлення і митного контролю ґрунтується на застосуванні системи управління ризиками. На центральному рівні здійснюється розробка і контроль за застосуванням моделей ризиків за різними напрямками діяльності. Для кожної поставки в автоматичному режимі на основі моделей ризиків розраховуються бали, що мають кілька рівнів: мінімальний, можливий і максимальний ризик [11].

Отже, пріоритетними підходами та стандартами, які варто впроваджувати в Україні з урахуванням зарубіжних концепцій митного контролю з метою протидії контрабанді товарів є наступні:

- ⇒ перехід від фіскальної спрямованості контрольно-перевірочної роботи до консультуючої роботи направленої на підвищення свідомого рівня дотримання суб'єктами ЗЕД митного та податкового законодавства;
- ⇒ надання учасникам ЗЕД (суб'єктам підприємництва) пріоритетних прав на виправлення недостовірних даних, в поданих ними деклараціях;
- ⇒ запровадження систем електронного обміну інформацією (електронними копіями документів) між контролюючим органом і платником податків та розвиток такого напрямку перевірок, як невідзний електронний аудит – здійснення перевірки достовірності даних декларацій на основі наданих платником податків електронних копій документів (фінансової звітності, зовнішньоекономічних договорів, банківських, транспортних та інших первинних документів) [12, с. 10].

Таким чином, для мінімізації контрабандних явищ та ефективного сприяння торгівлі у нинішніх умовах митні органи мають здійснити заходи для підвищення ефективності та результативності контрольно-перевірочної роботи. Управління ризиками і митний пост-аудит – випробувані засоби для пожевлення торгівлі, підвищення рівня дотримання митного законодавства. У поєднанні з міжнародними стандартами і передовим досвідом митний пост-аудит дає можливість зробити те, що фахівці СОТ описують як «філософський і оперативний перехід» від 100 % митних оглядів до перевірок з урахуванням ризиків.

Висновки. На основі вивчення позитивного зарубіжного досвіду боротьби із злочинністю в митній сфері, встановлено, що для активізації цієї боротьби необхідно подолати корупцію на митниці за допомогою реформованої служби внутрішньої безпеки ДМС України; врахувати можливість збільшення заробітної плати працівників митних органів, які працюють на кордоні; на законодавчому рівні закріпити функцію ведення досудового слідства у справах про контрабанду за митними органами; забезпечити митниці ДМС України новітніми технічними та спеціальними засобами, які використовуються при здійсненні митного контролю і зменшують можливість незаконного переміщення товарів через митний кордон України.

Поряд з цим, шляхами вдосконалення заходів протидії контрабанді і порушенням митних правил в Україні мають стати наступні: законодавче закріплення права підрозділів боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил митниці на здійснення оперативно-розшукової діяльності; налагодження транскордонного співробітництва з митними службами іноземних держав; забезпечення використання сучасних методик і засобів у підготовці та діяльності кінологічних команд; удосконалення механізму митного контролю з урахуванням зарубіжних практик здійснення митного пост-аудиту.

Бібліографічний список:

1. Гнітько С. Боротьба з контрабандою в Україні у 20-ті роки. (з архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ). 2000. № 2/4 та ін.
2. Юрченко В.О. Кримінологічна характеристика запобігання контрабанді в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: спецвипуск*. 2017. ч. 2. С. 209-212.
3. Звіт ДФС України за 2018 рік. URL: <file:///C:/Users/Admin/Desktop/240396.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).
4. Вакульчик О.М., Єдинак Т.С., Книшек О.О. Використання досвіду ЄС в побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного постаудиту в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка»*. 2013. № 2 (50). С. 11-23.

5. Десятнюк О.М., Харкавий М.О. Новітня парадигма реалізації митного контролю в умовах спрощення митних процедур. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=3&y=2015>. (дата звернення: 01.08.2019).
6. Івашова Л.М., Єдинак Т.С., Єдинак В.Ю. Основи митного пост аудиту: навч. посіб. Дніпропетровськ: АМСУ, 2011. 200 с.
7. Customs Blueprints – Pathways to modern customs. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2007. P. 89. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/info_docs/customs/customs_blueprint_en.pdf (дата звернення: 01.08.2019).
8. Бондаренко К.В. Документальні перевірки: зарубіжний досвід формалізації процесу. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право*. 2014. № 1. С. 161-166.
9. Формування системи митного аудиту в Україні : монографія / О.М. Вакульчик, І.Г. Бережнюк, П.В. Пашко та ін.; за заг. ред. О.М. Вакульчик. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. 208 с.
10. Капітанець С.В. Запобігання та протидія митним правопорушенням: аналіз закордонного досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2012. № 4. С. 55-58.
11. Гуцул І.А. Митна політика зарубіжних країн: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 198 с.
12. Філіпов С.О. Напрями удосконалення діяльності підрозділів охорони державного кордону щодо протидії контрабанді. *Митна справа*. 2016. №5. С. 8-13.